

Maidla Sõnumitooja

Nr 6 Jaanuar 2005

MAIDLA VALLA AJALEHT

Tasuta

Eelarve - valla rahakott

Kohaliku omavalitsuse eelarve

Kohaliku omavalitsuse (edaspidi KOV) üheks alustalaks, millel kogu süsteem püsib, on valla eelarve. Eelarves kinnitatud rahalised vahendid on vajalikud kohaliku elu küsimuste otsustamiseks ja korraldamiseks ning arengukavas seatud eesmärkide elluviimiseks. Omavalitsuslikud ülesanded liigitatakse vabatahtlikeks ja kohustuslikeks ülesanneteks. Peale eelpool loetletute tuleb KOV-i täita ka riiklike ülesandeid, mis tulenevad seadustest. Selliste riiklike ülesannete täitmiseks seotud kulud tuleb katta riigieelarvest. Valla- või linnaeelarve koosneb eelarveaasta tuludest, kuludest ja finantseerimistehingutest. Eelarve koostatakse seaduses sätestatud korras, arvestades valla arengukava. Nagu selgub, on eelarve vastuvõtmise aluseks kehtiv arengukava. Uue arengukava võttis Maidla vallavolikogu vastu 2004. a veebruaris. Eelarve olulisust näitab ka "Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse" § 52, kus on sätestatud, et volikogu on tegutsemisvõime, kui ta pole eelarvet vastu võtnud kolme kuu jooksul eelarveaasta algusest või riigieelarve vastuvõtmisest arvates, kui riigieelarvet ei olnud vastu võetud eelarveaasta alguseks.

Maidla valla eelarve

Kõige olulisem osa eelarves on tulubaas, mis paneb aluse kuludele. Milleks tehakse kulutusi eelarvest, oli juttu eespool. Keskendume valla eelarve tulubaasile. Tulubaas moodustub maksudest, riigieelarvest eraldatud sihtotstarbelistest vahenditest ja muudest laekumistest. Kogu tulubaasi ei ole mõtet analüüsida, seepärast vaatlemegi eelarve põhitulused ning nende muutumise dünaamikat. Põhituludeks on Maidla valla eelarves üleriigilise tähtsusega maavara (põlevkivi) kaevandamisõiguse tasu (edaspidi ressursitasu), tasu vee erikasutusest, üksikisiku tulumaks ja maamaks (vt. lisatud graafik). Maidla valla eelarve tulubaas erineb tavalise KOV-i eelarve tulubaasist, kuna suurt rolli omab ressursitasu, mida esmalt vaatlemegi. Nimetatud tuluallikas on aastaid olnud meie peamiseks arengumootoriks, kuid sellega kaasneb ka mitmeid probleeme. Ressursitasu on

küllaltki ebastabiilne, sest sõltub põlevkivi tarbimisvajadusest energeetika- ja õlitööstuses. Ebastabiilsust kinnitab seegi, et näiteks aastaid tagasi tuli meil pangast võtta arvelduskrediit, et katta ressursitasu alalaekumisest tingitud auk eelarves. Enamus ressursitasu saavatest valdadest (sh Maidla) ei saa täiendavaid rahalisi vahendeid riiklikust tasandusfondist, mis on sageli mõne KOV-i eelarves sama suur või suuremgi, kui Maidla valla eelarvesse laekuv ressursitasu. Alates 2003. a on valla eelarves vähenemas ressursitasust laekuv tulu, mis küll 2004. a stabiliseerus, kuid mitte kauaks. Põhjuseks karjääri liikumine Maidla valla territooriumilt Mäetaguse suunas. Ressursitasu arvestatakse aga KOV territooriumilt kaevandatud põlevkivilt. 2004. aastal töötati Keskkonnaministeeriumi poolt välja uus keskkonnatasude seaduse eelnõu, mille

ühes eesmärgiks oli ressursitasu laekumise suhteprtsendit muutmise riigieelarve kasuks. Väga tihedalt on ressursitasuga ühendatud tasu vee erikasutusest, mis omakorda on peamiselt seotud Aidu karjäärist väljapumbatava vee koguselt makstava tasuga. Traditsioonilised KOV eelarvete maksud on üksikisiku tulumaks ja maamaks. Maidla valla eelarves näitab mõlemast maksust laekuv tulu tõusutrendi, kuid ressursitasu ja vee erikasutusega seotud tasude vähenemist see tõus teatud hetkel enam katta ei suuda. Kokkuvõttes on valla eelarve tulubaas hetkesituatsioonist lähtuvalt lähiaastatel vähenemas.

Mida teha edasi?

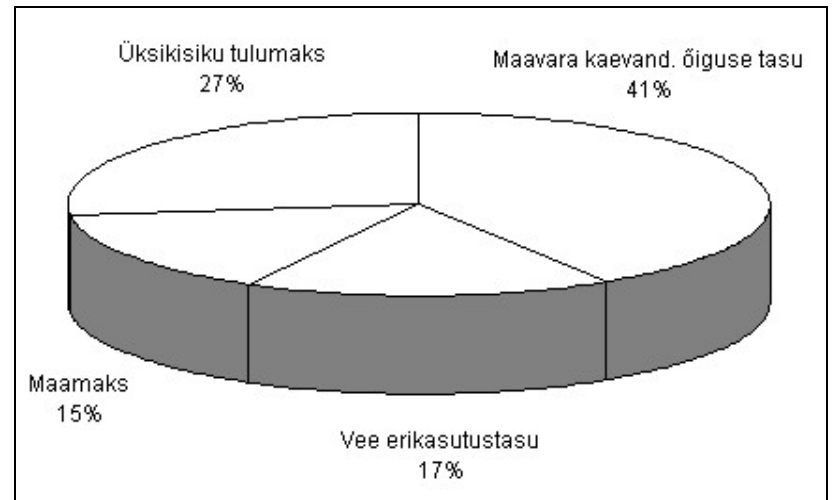
Fakt on, et igaks järgnevas eelarveaastaks tuleb volikogul võtta vastu tasakaalustatud eelarve, st kuludid on võimalik planeerida täpselt nii palju, kui palju on võimalik prognoosida tulusid. Reegel on iseenesest lihtne, kuid reaalses elus on seda rakendada tunduvalt keerulisem. Eelarve tasakaalustamise võti peitub suhtumises ressursitasusse. Ressursitasuga seonduvalt on kaks võimalust:

1. Ressursitasu laekub jätkuvalt valla eelarvesse ning laekumise suhteprtsent jääb samaks;
2. Võetakse vastu uus keskkonnatasude seadus, mille tulemusel ressursitasu valla eelarves kahaneb 0-ni.

Kui tugineda esimesele võimalusele, jääb üle ainult riskida ning loota, et ressursitasu laekub jätkuvalt valla eelarvesse. Muidugi on siin võimalik ise aktiivselt kaasa lüüa nagu tänaseni on tehtud ja tõestada, et ressursitasu on eelarve tulubaasis hädavajalik rahaline vahend, mis võimaldab parandada kaevandamisega kaasnevat elukeskkonna halvenemist.

Esimese võimalusega kaasneb peale riski veel üks negatiivne moment: selleks, et pidurdada ressursitasu vähenemist valla eelarve tulubaasis ning parandada laekumist, tuleb müüa iseenda elukeskkonda. Teha saab seda ainult nn Maidla väljade järkjärgulise müümise AS Eesti Põlevkivile või nõustudes taotlustega, mis on esitatud Keskkonnaministeeriumile Uus-Kiviõli kaevandamisega kaasnevat elukeskkonna halvenemist.

Teise võimaluse puhul ei ole praktiliselt midagi analüüsida, sest ressursitasu lihtsalt ei laeku valla eelarvesse või laekub minimaalselt (% sõltub tulevases keskkonnatasude seadusest). Ressursitasu vähenemisel teatud piirini hakkame küll saama rahalisi vahendeid riiklikust tasandusfondist, kuid see on ~25% hetkel laekuvast ressursitasust. Nagu näha, nende kahe võimaluse hulgast head lahendit ei leia. Stsenariumid ei käivitu kohe, vaid see on lähiaastate reaalne oht, mis täna endast märku annab. Siit saab teha ainult ühe järelduse: tuleb leida alternatiivsed võimalused oma tulubaasi parandamiseks ning püüda vabaneda tugevast ressursitasuõltuvusest. Selle peale on vallavolikogu ja vallavalitsus juba ka mõelnud ning astunud esimesed sammud. Alternatiivina on esmalt vaja üle vaadata valla hallatavate asutuste ja nende struktuuriüksuste kulud, eesmärgiga leida majandamiseks ja oma ülesannete täitmiseks ratsionaalsemad võimalused kui tänased. Näitena võib siin tuua valla majandusteenuste reorganiseerimise ning KOV ülesannete täitmiseks vajalike teenuste sisseostmise, kooli bussi müügi ning samasuguse teenuse sisseostmise jne. Nende muudatustega ei ole halvenenud teenuste kvaliteet, kuid saavutatud on märgatav kulutuste vähenemine. Volikogu majandus-eelarve komisjon koos vallavalitsusega analüüsivad jätkuvalt hallatavate asutuste tegevust ja majandamist ning püüavad leida ratsionaalsemaid tegevusvõimalusi. Tihti liigub vallakodanike hulgas arvamus, et midagi tahetakse kinni panna või likvideerida. Sageli levivad sellist seisukohta just nende struktuuriüksuste juhid või töötajad, kelle haldusalas oleva üksuse tegevust püütakse parandada või muuta. Tegelikult on see valeinformatsioon KOV tegevusest Maidlas. Eesmärk on hoopis olemasoleva teenuse säilitamine ja võimalusel selle kvaliteedi parandamine ning kulumahukuse vähendamine. Teiseks tegevussuunaks, mis võimaldab parandada eelarve tulubaasi, on eelarveväliste võõrvahendite kaasamine oma tegevusse. Sellisteks võimalusteks on osalemine Euroopa Liidu tõukefondidest finantseeritavates ühisprojektides ja projektide kirjutamine erinevatele sihtgruppidele mõeldud fondidesse. Vaja on ainult tahtmist,

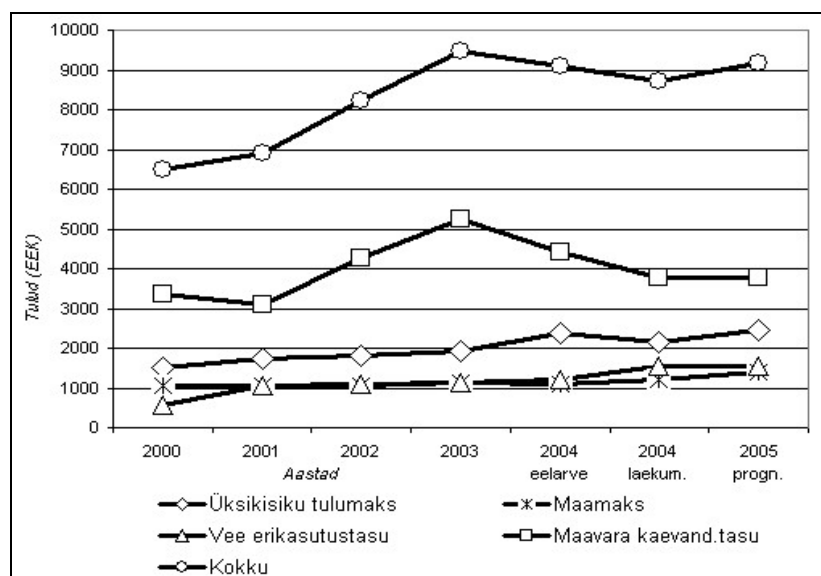
Põhitulude osakaal protsentides 2005. aasta eelarves (prognoos)

omaosalust ja head lobbytööd. Täna osaleb Maidla vald ülemaakonnalisel vee- ja kanalisatsiooniprojektis, raha on saadud KOIT programmist tänavavalgustuse väljaheitamiseks ning hetkel on esitatud taotlus keskusest kaugemal asuvate külade internetiseerimiseks. Väga suurt rolli omab vallavalitsuse töötajate ja hallatavate asutuste juhtide teo- ja aktiivsus. Kolmas võimalus on hallatavate asutuste nagu rahvamaja, spordihoone jne vaba ressursi müük kolmandatele kasutajatele. Kõik loetletud asutused osutavad teenust vallakodanikele, kuid teatud aja seisavad nad tühjana ja kasutuseta. Näiteks rahvamaja on võimalik välja rentida seminarideks, perekondlikeks ja teisteks analoogseteks üritusteks; spordihoones tuleb käivitada majutus, anda hoone tasu eest suviseks perioodiks treeninglaagrite kasutusse, muuta aktiivsemaks reklaamimüük jne. Positiivse näitena võibki tuua spordihoone, kus 2005. aastaks on sõlmitud reklaamilepinguid summas 66 000 krooni. Kõik see on täiendav tulu valla eelarvesse. Jällegi sõltub siin kõik meie inimeste aktiivsusest. Neljandaks võimaluseks on maksukoormuse suurendamine, näiteks maamaksu % tõus jne. Sellesse võimalusse on volikogu tänaseni ettevaatlikult suhtunud ning enne, kui midagi otsustatakse, viiakse läbi põhjalik analüüs. Näiteks viimane maamaksu tõus koormab põhiliselt riikliku metsamaa kasutajat RMK-d ja AS Eesti Põlevkivi kasutuses olevat maafondi. Veel üheks oluliseks võimaluseks, mida tuleks vajadusel kasutada, on oma sisemiste ressursside kasutamise ümbervaatamine. Näiteks, kui arendada kooli juurde välja laste päevahoid (analoog lasteaiaga), siis ei ole selleks täiendavaid rahalisi

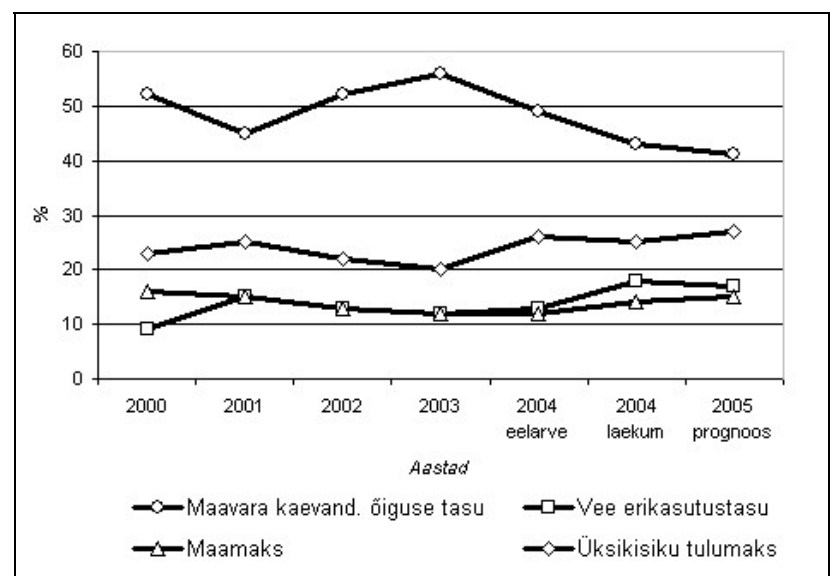
vahendeid kusagilt juurde võtta, vaid need tuleb leida omast eelarvest. Muidugi on võimalik kaasata välisvahendeid, kuid ülalpidamiskulud jäävad ikkagi enda kanda. Üheks võimaluseks on üle vaadata sotsiaaltoetuste kord. Tuleb tõsiselt kaaluda valla perepoliitikat ning mõelda, kas maksta eelkoolialist last kodu kasvatavale vanemale 400 krooni kuus või käivitada nende rahaliste vahendite arvelt laste päevahoid. Selline lahend annaks lapsevanemale võimaluse tööl käia ning aitaks last kooliks ette valmistada. See on üks võimalikest muudatustest, mis vajab laiapõhjalist arutelu ja kogukonnasisest kompromissi. Kõige eeltooduga kaasnevad sageli otsused, mis võivad vallakodanike silmis esialgu olla ebapopulaarsed, kuid aasta või kahe pärast selgub, et valla arengu seisukohalt osutuvad need hädavajalikeks. Võib olla on siin õige koht meelde tuletada vanasõna –ühiksa korda mõõda, üks kord lõika. Lõpetuseks tahaks öelda, et 2005. aasta on järjekordne valimiste aasta. Valimistega kaasneb tavaliselt hulgaliselt lubadusi, kuid nendega tuleb olla ettevaatlik. Igal antud lubadusel peab olema oma katteallikas. Valla rahakott ehk eelarve on üks ja siin on võimalik antud lubaduste katteks raha kas juurde tuua või seda ühest sahtlist teise tõsta. Katteta lubadus on rahva petmine.

Teguderohket 2005. aastat!

Enno Vinni
Volikogu esimees

Põhitulude muutuse dünaamika aastatel 2000 - 2005

Põhitulude osakaalu muutuse dünaamika aastatel 2000 - 2005